

Joana Valls: el ressò de la modernitat

per LAURA CASAL-VALLS

Doctora en història de l'art i especialista en història de la moda

- 1 CARBONELL, S.; CASAMARTINA, J. *Les fàbriques i els somnis: modernisme tèxtil a Catalunya*, Centre de Documentació i Museu Tèxtil, Terrassa, 2002, p. 373 i al catàleg de *Barcelona Alta costura*, CASAMARTINA, Josep, *Barcelona Alta Costura*, El Triangle Postals, Sant Lluís, 2009, p. 24.
- 2 SOLER, Francesc. (Serafi Pitarrà), *Lo trinch de l'or: comedia en quatre actes* (1884), Barcelona, Imp. Salvador Bonavía, 1911, p. 20.
- 3 OLLER, Narcís, *La Febre d'Or* (1890-1892), Barcelona, Edicions 62, 1980, p. 142.
- 4 NADAL, Josep Maria de, *Recuerdos de medio siglo. Siluetas y perfiles barceloneses*, Madrid, Ediciones Cid, 1957, p. 12.

Des de les darreries del segle XIX Catalunya veié com les arts i els oficis experimentaven un procés de revitalització. La moda no escapà d'aquesta revifalla, i al seu voltant es desenvolupà un nou model de negoci. Tot i així, encara avui manquen estudis que aprofundeixin en alguns dels seus protagonistes, majoritàriament dones. Això fa que personatges com el de Joana Valls hagin restat en el més absolut dels silencis.

Probablement una de les raons principals de la poca fortuna històrica d'aquesta modista sigui el fet que no en resten pràcticament peces. Des de la història de l'art se sol traçar el discurs a partir de la presència d'objectes: es parla d'objectes anònims, però poques vegades es parla de creadors sense llegat. Sembla que es fa difícil poder reconèixer l'obra o la destresa d'algú de qui només en resta l'ombra. Tot i així, i a jutjar pel criteri dels contemporanis de Valls, aquesta gaudí de prestigi entre les elits catalanes.

No ha estat fins recentment que s'ha pogut localitzar una peça d'aquesta modista, i és per aquesta raó que es considera una bona ocasió per dedicar-li un article que aboqui una mica de llum sobre aquest personatge, fins ara entre ombres.

Joana Valls (1855-1935)

Barcelona s'havia anat configurant, des de mitjans del segle XIX, com una capital europea. En el marc comercial que s'hi definia, aparegueren nous perfils d'ofici, entre els quals el de les modistes de luxe, que es veieren impulsades per les noves necessitats burgeses.

Joana Valls fou una d'aquelles primeres creadores i una de les més reconegudes i valorades de la Barcelona del tombant dels segles XIX al XX. D'ella se'n troben poques referències en el panorama historiogràfic català¹ però en canvi resten alguns testimonis representatius de l'època que ens han deixat imatges literàries de la modista. Així, per exemple, l'any 1884 Serafi Pitarrà la citava com una modista de barrets de renom a una obra estrenada l'any 1884² i Oller la féu aparèixer a *La Febre d'Or*, en un fragment que, tot i que molt breu, resulta molt il·lustratiu:

“—I que elegants que aneu! Quins *sombreros* més bufons! Són de la Joana Valls? jo sempre ho dic: vosaltres sou les noies que vestiu millor de Barcelona!”³

Anys més tard Joaquim M. Nadal i Ferrer, al llibre *Recuerdos de medio siglo*, també en feia esment en descriure “la marquesa de Marianao, con uno de aquellos grandes sombreros, ornados de aigrettes y de plumas, firmados Juana Valls, que constituían la admiración de muchas señoras y la envidia de no pocas”.⁴ Encara que aquests fragments literaris facin referència als barrets,

- 5 VALERO, Juan, *Guide illustré de l'exposition universelle de Barcelone en 1888, de la ville, de ses curiosités et de ses environs*, Barcelona, G de Grau, p.157. Vegeu també: *Exposición Universal de Barcelona 1888: Catálogo Oficial*, Barcelona: Imprenta de los Sucesores de N. Ramírez y Cia, 1888, p. 93.
- 6 AMCB, Registre de Naixements, llibre 1 de 1855, n. Registre 986.
- 7 *La Vanguardia*, 7 d'octubre de 1919.
- 8 Tot i així, a la partida de naixement, l'ofici patern constava com "ojalatero". AMCB, Registre de Naixements, llibre 1 de 1855, n. Registre 986.
- 9 SAURÍ, Manuel, *Manual Histórico-topográfico estadístico y administrativo o sea Guía General de Barcelona dedicado a la Junta de Fábricas de Cataluña* (1849) Barcelona: Imprenta y Librería de D. Manuel Saurí, p. 268.
- 10 *Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración*, Madrid, Carlos Bailly-Baillère, 1881, p. 693 i *Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración*, Madrid, Carlos Bailly-Baillère, 1882, p. 700.

tenim constància de què Joana Valls es dedicà també a la creació de vestits. D'ella, però, només n'ha restat una esclavina de seda.

Valls fou l'única modista catalana que participà en l'Exposició Universal de 1888, al Pavelló de la Indústria, on exposà diverses confeccions i on s'indicava que "la réputation de cette maison à Barcelone est suffisamment établie pour que les élégantes étrangères puissent s'y diriger en toute confiance".⁵ Aquest fet permet de fer-se una idea de la rellevància que aquesta tingué a la Barcelona de l'època.

Joana Valls nasqué a Barcelona el 6 de març de 1855⁶ i fou batejada com a Francisca Juana Maria del Pilar Giralt Miró. Probablement adoptà el cognom Valls en casar-se, vers 1969, amb Juan Valls Parellada (ca. 1850-1919).⁷

Filla de Juan Giralt Alemany i Juana Miró Sarcena, amos d'una botiga de barrets o confecció infantil a Barcelona (s'ha trobat referenciada de les dues maneres) situada al Carrer Avinyó, probablement l'ofici de la modisteria li vingué ja de família.⁸

Joana Valls treballà a Barcelona des de la dècada dels anys 80 del segle XIX i fins a l'any 1921. Fou, per tant, coetània d'altres modistes de renom com Maria Molist, coneguda també com Maria de Mataró, Ana Renaud o Montagne.

És probable, doncs, que la modista iniciés la seva trajectòria continuant el negoci familiar. De fet, l'any 1849 es troba una Juana Giralt establerta com a modista al carrer Avinyó 18,⁹ que podria correspondre a la mare de Joana Valls emprant el cognom del marit. L'any 1863 al Carrer Avinyó 1 s'hi trobava Juan Giralt com a "tienda de modas". Els anys 1881 i 1882, en aquell número, es troba Juan Valls establert com a "modas",¹⁰ fet que fa pensar que en un primer

Capelina de seda, c. 1900, de Joana Valls (n. 131588, Museu del Disseny). Es tracta d'una peça confeccionada totalment a mà, de setí de seda i gasa, tul brodat i aplicacions de frivolités. La part corresponent a la obertura davantera estava confeccionada per tal d'obrir-se com dues solapes (vegeu més). Els farbalans de gasa confereixen a la peça molt de moviment. Confecció molt acurada. © Museu del Disseny de Barcelona. Estudio Rafael Vargas, 2015.

Etiqueta de Joana Valls, cosida al coll de la capelina (n. 131588, Museu del Disseny). La presència d'etiquetes en al moda feta a Catalunya es pot documentar des de 1875, aproximadament, i es pot entendre com un reconeixement de l'autor en les seves peces, esdevenint, en certa manera, un valor afegit. © Laura Casal-Valls, 2015.

11 L'any 1881 Juan Valls constava com a propietari d'una botiga de barrets i d'un establiment de modistes, classificat segons la tarifa I, classe 3, amb una quota de 65 pessetes per la primera activitat i de 162,50 la segona. ACA, Hisenda, Matricules Industrials, 1881-1882, inv. 1, n. 16503.

12 *Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración*, Madrid, Carlos Bailly-Baillère, 1884, p. 804.

13 ACA, Hisenda, Matricules Industrials, 1883-1884, inv. 1, n. 16513.

14 *Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración*, Madrid, Carlos Bailly-Baillère, 1886, p. 764.

15 En aquest immoble s'hi troben també d'altres modistes com Madame Berbegier o Fanny Ricot.

16 ACA, Hisenda, Matricules Industrials, 1896-1897, inv. 1, n. 16592.

17 ACA, Hisenda, Matricules Industrials, 1897-1898, inv. 1, n. 16614; 1905, inv. 1, n. 9642; 1906, inv. 1, n. 9646; 1907 inv. 1, n. 9648; 1908, inv. 1, n. 9652; 1909 inv. 1, n. 9648.

18 *Contribución industrial y de comercio. Reglamento y tarifas aprobadas por*

moment el negoci anava a nom del marit.¹¹ Aquest negoci es mantingué el 1884, fins que aparegué ja el nom de Joana Valls al carrer Ferran 34.¹² En la matrícula industrial l'establiment era classificat com "tienda de modista en que se hacen vestidos y prendas de lujo surtiendo géneros".¹³ L'any 1885 totes dues botigues constaven sota el nom de Juana Valls.¹⁴ Durant els anys 1896 i 1897 Juana Valls Parellada es trobava situada al carrer Ferran n. 34,¹⁵ 1r pis, com un "establecimiento o tienda de modista de lujo"¹⁶ i s'hi mantingué encara els anys posteriors.¹⁷ D'aquesta època se n'ha conservat una fotografia, que malauradament no podem publicar en aquest article, en què es pot observar la façana de l'edifici, i al balcó del primer pis hi ha un cartell, probablement de vidre, on hi ha escrit "Modas Juana Valls". De fet, la tarifa en la que estava registrada aquesta modista permetia tenir signes a l'exterior, a diferència d'altres.¹⁸ L'any 1910 es desplaçà al número 34 del Passeig de Gràcia,¹⁹ el nou centre de l'activitat comercial de luxe a Barcelona, en el que es podria entendre com una estratègia comercial.

Valls erigí el seu negoci com una casa de modes important. Establerta de manera independent, es convertí en un dels referents de l'elegància barcelonina. Sabem que al seu taller hi tenia una biblioteca o col·lecció de llibres i figurins de moda, entre els quals s'hi trobava la *Monografía histórica e iconográfica del traje*, de Puiggarí o làmines de *l'Album Rêve*, entre d'altres publicacions, que probablement rebia per subscripció. Algunes d'aquestes làmines duïen el segell de la modista.

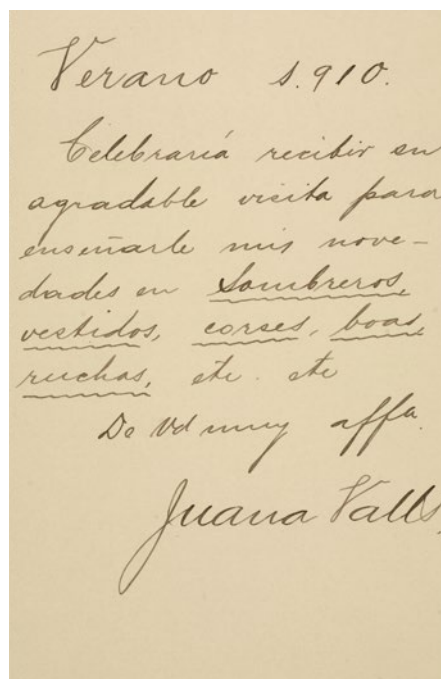
Real orden de 13 de julio de 1906 anotados y seguidos de un índice alfabético por la Redacción de la Revista de los tribunales y de la legislación universal. Madrid: Centro Editorial Góngora, 1906, p. 149.

19 ACA, Hisenda, Matricules Industrials, 1910, inv. 1, n. 9661.

Anvers d'una participació de Joana Valls en la què es pot observar una imatge de tendència força convencional en relació a d'altres participacions de modistes coetànies. Si es té en compte que es tracta de l'any 1910, moment en què el modernisme es trobava en auge, la imatge que presenta aquesta postal pot demostrar un cert allunyament de les tendències del moment. Fou l'any 1910 quan Valls traslladà la seva casa de modes al Passeig de Gràcia, fet que permet pensar que aquesta participació fou de les darreres que provenien del carrer Ferran. Al carrer Ferran núm. 34 s'hi aplegaven diversos comerços, entre els quals destaquen d'altres modistes, com la casa Parera i Peitx, o el conegut fotògraf Matorrodona, situat també al principal, com Valls.
© Biblioteca de Catalunya.
Barcelona.

Revers de la participació manuscrita de Joana Valls, 1910. A través d'aquesta participació es poden observar els diversos tipus de peces que es venien a la Casa de Modes de Joana Valls: barrets, vestits, cotilles, boes o ruixes. © Biblioteca de Catalunya.
Barcelona.

20 *La Publicidad*, n. 7970 (1900), p. 1.

21 *Los debates: diario político defensor de los intereses de la comarca*, n.3644 (1905), p. 3.

22 Observant aquests anuncis es poden conèixer el tipus d'empleats que hi treballaven i, per tant, deduir el tipus de productes: des d'oficiales i mig oficiales, a oficials per a barrets o cosidores de palla "fantasia" i fina, a mà i a màquina.

23 *La Vanguardia*, 7 d'octubre de 1905, p. 2.

Els productes que es venien en aquesta casa tenien fama de qualitat, responien a la moda i estaven dirigits a una clientela amb una capacitat adquisitiva alta, com s'observa en el següent fragment:

"Quant me'n farà pagar poc més o menos? —No renyirem per això: Las hechuras, ja se sap, vuit duros; els adornos, vint-i-cinc; els forros, la serrapollera, botons, barnilles, raspall i demés, cinc o sis. En fi, no li passarà d'una cinquantena de duros, ral més, ral menos... —Alsa... alsa...! Ni que fos la Joana Valls!"

D'un anunci de llum de gas de la companyia El Mechero de Venus es pot extreure que el seu establiment era molt luxós, i que estava il·luminat amb llum de gas:

"la mejor luz y más barata, la da en los teatros Novedades y Tivoli, en los elegantes salones de la modista Da. Juana Valls, en el Old England y en los mejores establecimientos."²⁰

De fet, el renom d'aquesta modista anava més enllà de la ciutat de Barcelona i a la premsa s'hi poden trobar modistes que s'anunciaven dient que havien treballat al taller de Joana Valls.²¹ La casa de modes de Valls cresqué molt al llarg de les dècades i els anuncis en els quals es demanaven treballadors eren molts, concentrats en les èpoques de més feina.²² El tipus de productes que s'hi venien eren variats, com es pot observar en aquest anunci aparegut a *La Vanguardia* l'any 1905:

"Para renovar completamente el surtido se liquidan con gran rebaja las existencias de abrigos, terciopelos, lanerías, bordados, tules, gasas, pasamanerías, flores, plumas, cintas, galones de todas clases, adornos y todo lo referente al ramo de la confección."²³

Làmines adquirides per Joana Valls.
Album Réve, París, inicis 1900.
©CDMT Quico Ortega.

24 *La Vanguardia*, 16 setembre 1918.

25 Probablement el contacte constant amb la burgesia de l'època, així com una capacitat econòmica important, convertiren a les modistes de luxe en senyores amb certa cultura i refinament. Sabem, per exemple, que Joana Valls havia comprat dos quadres de Roig i Soler, (SALA, Lluïsa. "Joan Roig i Soler. Llibreta de comptes (1881-1908). MS.3023 Biblioteca de Catalunya-Estudi i transcripció", *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, n. 15 (2001), p. 151-225) i consta que tenia un quadre de Ramon Casas al seu taller. Aquest darrer li fou embargat en motiu del Tancament de Caixes l'octubre de 1899. Aquest episodi ha estat estudiat amb deteniment en l'article: Casal-Valls, L. i Sánchez Sauleda, S. "El taller d'una modista embargat: Joana Valls, el Tancament de caixes i l'obra de Ramon Casas", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (en premsa).

26 *La Veu de Catalunya*, 22 d'octubre de 1919, p. 7.

27 ACA, Hisenda, Matrícules Industrials, 1920-1921, inv. 1, n. 9759.

28 AMCB, Índex de defuncions de l'any 1935, llibre 732, registre núm. 766. Vegeu també: *La Vanguardia*, 1 de maig de 1935 i *La Vanguardia*, 9 de maig de 1935.

L'any 1915 es demanava una directora modista de vestits, figura que es mantenia encara el 1918.²⁴ Aquesta figura indicaria que el negoci havia crescut ja considerablement i que Joana Valls era l'empresària que gestionava el negoci i no pas la modista que cosia amb les seves pròpies mans. En la seva figura, doncs, es pot observar de manera clara el canvi en el perfil d'aquestes professionals, que passaren de l'anonimat a estar al capdavant de negocis importants.²⁵

L'any 1919 Valls anuncià que es retirava, i es publicà una breu crònica en la que es lloava la feina feta per aquesta modista:

"Un dels aspectes que afirma més la capitalitat de Barcelona és el que es refereix a la nostra intensa vida artística, i (...) es destaca tot el que es relaciona amb les modes de senyores, que han assolit un nivell altíssim, donant-nos arreu una fama ben merescuda. Una de les reputacions més sòlides i més barcelonines és, sens dubte, la de donya Joana Valls (...) ens dolem de debò de la desaparició de la gran modista que es diu Joana Valls, que tant ha contribuït amb el seu gust a elevar l'ofici de la moda."²⁶

Els anys 1920-1921 la trobem inscrita per darrera vegada a les Matrícules Industrials.²⁷ El seu negoci, que havia actuat com a caixa de ressonància de la modernitat a les darreries del segle XIX, probablement s'havia anat apagant durant les primeres dècades del segle XX, en què havia de fer front a una nova generació de creadors, com Anita Monrós (1882-1959) o Pedro Rodríguez (1895-1990), entre d'altres. Joana Valls morí a Barcelona el 30 d'abril de 1935²⁸ deixant darrere seu el testimoni del canvi. ●